

Yayın Geliş Tarihi: 20.01.2016

Yayına Kabul Tarihi: 18.05.2016

Online Yayın Tarihi: 27.10.2016

DOI: 10.18613/deudfd.31505

Araştırma Makalesi (Research Article)

Dokuz Eylül Üniversitesi

Denizcilik Fakültesi Dergisi

ULK 2015 Özel Sayı Sayfa:179-196

ISSN:1309-4246

E-ISSN: 2458-9942

TİCARİ LİMANLARDA HESAP VEREBİLİRLİĞİN LOJİSTİK PERFORMANSA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

**Ramazan KAYNAK¹
Şükrü SATILMIŞ²**

ÖZET

Artan rekabet ve değişen çevre koşullarıyla birlikte işletmelerin paydaşlarına, müşterilerine ve sosyal çevreye karşı sorumlulukları da artmaya başlamıştır. İşletmelerin üstlenmiş oldukları bu sorumluluğu yerine getirebilmeleri için kişi ve kurumlara karşı hesap verebilir olması gerekmektedir. Bu çalışmada ticari limanların hesap verebilirliğinin firmanın lojistik performansı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu amaçla, Marmara bölgesinde faaliyet gösteren ticari limanların hesap verebilirliği, bu limanlardan hizmet alan gemi acentesi firmalar aracılığıyla sorgulanmıştır. Araştırma anketi bölgede faaliyet gösteren 60 adet gemi acentesine gönderilmiş, bunlardan 50 tanesinden cevap alınmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki, hesap verebilirlik boyutlarından çevresel hesap verilebilirlik ve şeffaflık limanların lojistik performansını olumlu etkilerken; ekonomik hesap verilebilirlik, sözleşme hesap verilebilirliği ve yasal hesap verilebilirlik boyutlarının liman lojistik performansı üzerinde anlamlı bir etkisi göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hesap verebilirlik, şeffaflık, adaletlilik, lojistik performans, ticari limanlar.

¹ Prof. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, kaynak@gtu.edu.tr

² Öğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Karamürsel Meslek Yüksek Okulu, sukrusatilmis@kocaeli.edu.tr

A STUDY ON THE EFFECTS OF ACCOUNTABILITY ON LOGISTICS PERFORMANCE IN COMMERCIAL PORTS

ABSTRACT

The increasing competition and changing environmental conditions have begun to increase the liabilities of organizations to their shareholders, customers and social environment. In order to fulfill their liabilities that they've undertaken, organizations should be accountable against individuals and institutions. In this work, the effects of the accountability of commercial ports on the logistics performance of a firm have been researched. For this purpose, the accountability of the commercial ports operating in Marmara region has been surveyed through the shipping agencies that get service from these ports. The survey questionnaires were sent to 60 shipping agencies operating in the region and 50 of them responded. The results of this study reveal that the environmental accountability and transparency dimensions of accountability make more powerful impact on the logistics performance of the ports but economic accountability, contract accountability and legal accountability dimensions make no impact on the logistics performance of ports.

Keywords: *Accountability, transparency, equity, logistics performance, commercial ports.*

1. GİRİŞ

Deniz taşımacılığı uluslararası ticarete en etkin taşıma yöntemlerinden birisidir. Özellikle sanayi hammaddesini oluşturan çok büyük miktarlardaki yüklerin bir defada taşınmasına imkân sağlaması, sınır aşımı olmaması, güvenilir olması, mal zayıyatının en alt düzeyde olması, havayoluna göre 14, karayoluna göre 7, demiryoluna göre 3,5 kat daha ucuz olmasından dolayı dünyada en çok tercih edilen ulaştırma sistemidir (Ece, 2006).

Limanlar, mal ve hizmetlerin bir taşımacılık modundan diğerine aktarılacak amacıyla gemiden başka bir taşıma sistemine veya gemiden gemiye yük aktarımının yapıldığı yerlerdir. Limanlar; karayolu, demiryolu ve denizyolu arasında bir ara birim görevi üstlenerek kara taşımacılığı ile deniz taşımacılığı arasında bağlantı sağlarlar (Carbone ve Martino, 2003: 305-320).

Limanlar uluslararası lojistik sistemde tüm ulaşım sistemlerini birbirine bağlar. Bu da limanları, ham maddeleri üretim merkezlerine, tamamlanmış ürünleri dağıtım merkezlerine ulaştıran endüstriyel tesisler

haline dönüştürmüştür. Bu yönüyle limanlar, katma değer yaratan lojistik tesislerdir (Salama ve Tawfik, 2012: 293-303).

Limanların gelişmişliği, etkinliği ve verimliliği; bulunduğu konuma, alt yapının ve üst yapının gelişmişliğine, bulunduğu bölgedeki ulaştırma sistemleriyle olan bağlantısına ve paydaşları, müşterileri ve çevresi ile olan ilişkilerine bağlıdır.

Günümüzde yönetim, örgütlerin büyümesi ile birlikte pazar ve hiyerarşilere odaklanmak yerine, farklı paydaşların bir dizi örgütsel ağlarda yer almasına bağlıdır. Kurumsal yönetim kamu, özel ve sivil aktörler arasında daha güçlü bir işbirliğini içeren bir yönetim paradigmasına dönüşmüştür (Collier, 2008). Kurumsal yönetimi en iyi uygulamanın yollarından biri de paydaşlara kurumsal hesap verebilirlik ihtiyacının ortaya konulmasıdır (Brennan and Solomon, 2008). OECD (1999, 2004) de bu yönde kurumsal yönetimin prensipleri üzerine önemli katkıları bulunmaktadır. Bu açıdan liman işletmelerinin lojistik performansını arttırabilmesi için paydaşlarına, müşterilerine ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir.

Liman işletmeleri, sorumluluklarını yerine getirmenin yanı sıra hesap verebilir de olmalıdırlar. Örgütsel hesap verebilirlik, organizasyonun ilgili paydaşlara karar, niyet, yaptıkları ve yapamadıkları ile ilgili gerektiğinde açıklama yapmaya ve gerekçe göstermeye hazır veya hazırlıklı olmaları durumudur (Crane ve Matten, 2004: 357-369). Paydaşlara hesap verebilirlik, kurumsal yönetimin başlıca amaçlarından (İşcan ve Kaygın, 2009: 13). Çünkü paydaşlara yapılacak açıklamalar taraflar arasındaki iletişimi artırmasının yanında, doğru bilgilerin doğru şekilde paylaşılmaması da olumsuzluklara neden olabilecektir (GRI, 2002: 9).

Bu çalışmada hesap verebilirlik kavramı paydaş hesap verebilirliği çerçevesinde değerlendirilmiş (Collier, 2008) ve liman işletmelerinin müşterileri olan acentelere karşı hesap verebilirliği incelenmiştir. Bunun için ekonomik ve etik hesap verebilirlik, çevresel hesap verebilirlik, yasal hesap verebilirlik, adaletlilik, sözleşme hesap verebilirliği, şeffaflık gibi hesap verebilirlik türlerinin liman lojistik performansına etkileri ölçülmeye çalışılmıştır.

2. HİPOTEZ GELİŞTİRME

2.1. Ekonomik ve Etik Hesap Verebilirlik

Yönetimde şeffaflığı sağlayabilmek için etkili ve iyi işleyen hesap verme süreçlerine; hesap verme süreçlerinin etkili ve iyi işlemesi için de açık ve şeffaf mali politikalara ihtiyaç vardır. Bu nedenle sağlam bir hesap verme yükümlülüğü şeffaflığı sağlamanın vazgeçilmez bir aracı; şeffaflık da hesap verme yükümlülüğünü yerine getirebilmenin olmazsa olmaz bir ön koşuludur (Gören, 2000: 122).

Ekonomik ve etik hesap verebilirlik, günümüzde hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarda giderek önem kazanan konuların başında gelmektedir. Ekonomik hesap verebilirlik özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kurum ve kuruluşlara güven duyulmasında etkili bir araç olduğu kadar, ekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi açısından da son derece önem taşımaktadır. Bunu sağlamanın en önemli koşulu ise, başta bütçe olmak üzere diğer mali araçların hesap verme sorumluluğu çerçevesinde kullanılmasıdır (Bakkal ve Kasımoğlu, 2015: 1-10).

Yönetimin hedeflerinin etkinliğini değerlendirmek ve tanımlamak için yeterli prosedürler geliştirmeli ve aynı zamanda bu prosedürleri geliştirirken etiksel değerlere ve standartlara ulaşmayı garanti etmelidir. Organizasyondaki etiksel değerlerin yüksekliği yolsuzluk ve kötü yönetimi azalttığı gibi ortaklara ve dış çevreye karşı itibar da sağlamaktadır. Firmanın ekonomik istikrarı işletme performansını da olumlu etkileyecektir. Bu yüzden ekonomik ve etik hesap verebilirlik ile limanların lojistik performansı arasında olumlu bir ilişkiden söz edilebilir.

H₁: Ekonomik ve etik hesap verebilirlik ile limanların lojistik performansı arasında olumlu ilişki bulunmaktadır.

2.2. Çevresel Hesap Verebilirlik

Geleneksel, ekonomik ve finansal tabanlı hesap verebilirlik araştırma topluluklarının marjinal girişimlerde bulunmalarına yardımcı olmaktadır. Sosyal ve çevresel hesap verebilirlik ile ilgili araştırmalar son yıllarda büyük artış göstermektedir. Uluslararası artan para kaygıları, artan sera gazı etkisi, küresel ısınma, insan hakları, ormansızlaşma, kirlilik ve benzeri sorunlarla birlikte çevresel hesap verebilirlik

araştırmaları, hesap verebilirlik ile ilgili çalışmaların merkezinde yer almaktadır (Parker, 2011: 1-10).

Uluslararası denizcilik örgütü tarafından 1973 tarihinde Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine ait Uluslararası Sözleşme (MARPOL, 73/78) kabul edilmiştir. Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine ait Uluslararası Sözleşmenin 6 eki bulunmaktadır*. Ayrıca bu sözleşme, gemilerin gittikleri limanlarda “Liman Devleti” otoritesi tarafından denetlenmesine izin vermektedir. Bu sözleşmeyle aynı zamanda limanlara da çevre kirliliğini önlemek için atık alım hizmeti sorumluluğunu yüklemiştir. Bu sorumlulukları yerine getiren liman lojistik performans bakımından da sorumluluklarını yerine getirmiş sayılabilecektir.

H₂: Çevresel hesap verebilirlik ile liman lojistik performansı arasında olumlu ilişki bulunmaktadır.

2.3. Yasal Hesap Verebilirlik

Yasal hesap verebilirlik; yasalara, yönetmeliklere, genelgelere ve uluslararası kurallara uyulacağına dair hesap verebilirlik türüdür (Scott, 2000). Diğer yandan şu şekilde de tanımlanabilir: “...her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur ve yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır” (5018 sayılı kanun, Madde 8).

Limanlar, ithalat ve ihracatın gerçekleştiği noktalar olması nedeniyle verdikleri hizmetlerde kamu otoriteleriyle birlikte çalışmak ve yasalara uymak durumundadır. Bu nedenle liman işletmesinin yasal bakımdan kamuya karşı verebilir olması önem taşımaktadır. Müşteriler de yasalara, kural ve kaidelere uygun çalışan liman işletmeleriyle iş yapmak isteyeceklerinden; limanın yasal hesap verebilirliği lojistik performansı üzerinde anlamlı bir etkiye de sahip olabilecektir.

* MARPOL Sözleşmesi Ekler: Ek I – Petrol Kirliliğinin Önlenmesi Kuralları, Ek II - Dökme Halde Taşınan Zehirli Sıvı Maddelerden Kaynaklanan Kirliliğinin Önlenmesi Kuralları, Ek III - Denizde Paketli Halde Taşınan Zararlı Maddelerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Kuralları, Ek IV- Gemilerden Kaynaklanan Pis Su Kirliliğinin Önlenmesi Kuralları, Ek V – Gemilerden Kaynaklanan Çöp Kirliliğinin Önlenmesi Kuralları, Ek VI – Gemilerden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesi Kurallarını içermektedir.

H₃: Yasal hesap verebilirlik ile liman lojistik performansı arasında olumlu bir ilişki vardır.

2.4. Adaletlilik

Adaletlilik, şirket yönetiminin tüm faaliyetlerinde paydaşlara eşit davranmasını ve olası çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini ifade eder (Yıldız, 2014: 71-89). Adaletlilik ya da adillik, ekonomistler tarafında kaynakların etkin dağıtımını teşvik için bir araç olarak kullanılmaktadırlar (Rescher, 2002: 5). Adaletlilik algısı tüm işletmeler için önemli bir kavramdır. Adaletlilik personel seçimi, değerlendirilmesi, işletme içi performans değerlendirmesi gibi insan kaynakları ile ilgili süreçlerde önemli rol oynamaktadır.

Liman işletmelerinde işlemsel adaletlilik, yapılan işlem ve muamelelerde adaleti gözetmek olup, liman olanaklarının müşteriler arasında adaletli bir şekilde dağıtımı ile ilgilidir. Liman işletmelerinin işlemsel adaleti gözetmesi, lojistik performansın gelecekte artmasını sağlayacaktır.

H₄: Adaletlilik ile liman lojistik performansı arasında olumlu bir ilişki vardır.

2.5. Sözleşme Hesap Verebilirliği

Sözleşme hesap verebilirliği, sistemin gereksinimlerini karşılamaya odaklanmıştır ve sözleşmenin gerekleri gittikçe artan bir şekilde sistematik operasyonel prosedürlerle (SOP) karşılanmaktadır (Gurr, 2007: 165-186). Liman işletmeciliğinde bu standart operasyonel prosedürler için kamuya ve limana ait kurallar düzenlenmiştir. Ayrıca uluslararası standart taşımacılık sözleşmeleri de bu sistemi desteklemektedir.

Tarafların sözleşmeye uymaması durumunda bir takım yaptırımlar söz konusu olmaktadır. İlk olarak bu yaptırımlar kamu yöneticileri tarafından üçüncü tarafları icraatlarından sorumlu tutmaya yönelik önemli bir araçtır. Yaptırımlar sözleşme hesap verebilirliği için tek yol değildir fakat icraattaki eksikliklerde cezalandırma için etkili bir yoldur. İkinci olarak sözleşmelerin içeriğinde çok sık kullanılsa da çok sayıda yaptırımlar vardır (Girth, 2012: 317-348). Sözleşmeler, güçlü tarafın hakkını gözetiyor görünse de aynı zamanda güçsüz taraf için de bir garanti niteliğindedir.

Sözleşme hesap verebilirliği yüksek bir liman işletmesi, rakiplerine oranla daha çok müşteri çekme potansiyeline sahiptir. Bu da limanın gelecekte ekonomik ve lojistik performansı üzerinde olumlu etkiye yol açacaktır.

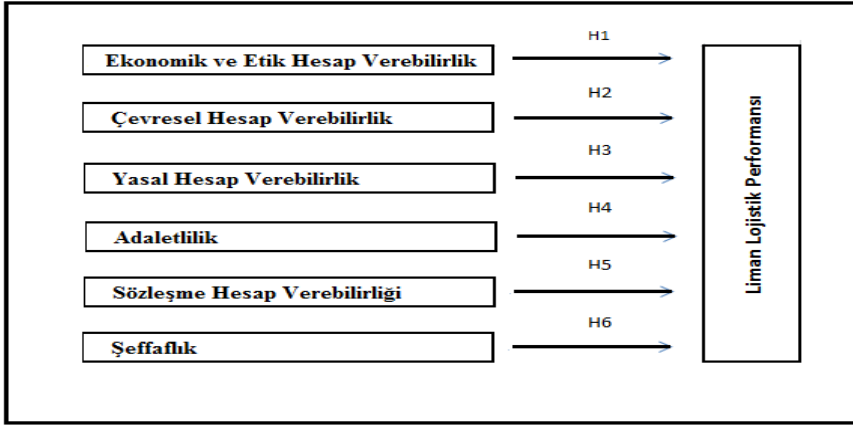
H₅: Sözleşme hesap verebilirliği ile liman lojistik performansı arasında olumlu bir ilişki vardır.

2.6. Şeffaflık

Hesap verebilirlikte önemli etkenlerden biri de işletmenin paydaşlarına karşı şeffaf politika izlemesidir. Şeffaflık, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin zamanında, doğru, eksiksiz ve anlaşılabilir bir şekilde kamuoyuna duyurulmasıdır (Yıldız, 2014: 71-89). İşletmeler, şeffaflık ile dış çevreye sürekli bilgi sağlayarak, algılanan bilgi ihtiyacını en aza indirmesi, pazardaki en iyi alternatiflerin değerlendirilmesi bakımından müşteriye değer katmaktadır (Eggert ve Helm, 2003: 101-108). Şeffaflık iş, bilgisayar ve bilgi etiğinin yanı sıra kamu idaresi ve kamu politikasının içindeki etik alanlar gibi farklı uygulamalı etik disiplinleri arasında bağlantıyı da meydana getirir (Vaccaro ve Madsen, 2009: 101-103).

Şeffaflık, müşteriye istediği bilgileri sunan, zaman ve bilgi faydası yaratan bir faktör olduğundan müşteriler için son derece öneme sahiptir. Şeffaflık sayesinde hem hizmet alan müşteriler hem de firma daha etkin planlama gücüne sahip olacaktır. Bu yüzden ki, şeffaflık arttıkça liman işletmesinin lojistik performansında da iyileşmeler görülecektir.

H₆: Şeffaflık ile liman lojistik performansı arasında olumlu bir ilişki vardır.

Şekil 1: Araştırma Modeli

3. METODOLOJİ

3.1. Örneklem

Bu çalışmada liman işletmelerinin kendilerinden hizmet alan gemi acentelerine hesap verebilirliği araştırılmıştır. Gemi acentelerinin listesi Vapur Donatanları ve Acenteleri Derneği ile Kocaeli Gemi Acenteleri Derneğinden alınmıştır. 2014 yılına ait olan bu listede, Marmara bölgesi limanlarından hizmet alan 80 adet aktif çalışan gemi acentesi belirlenmiştir. Bu acentelerden 15 tanesi transit gemilere hizmet verdiğinden kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırma 65 adet gemi acentesi üzerinde yürütülmüştür.

3.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket formu kullanılmıştır. Anketler, Marmara bölgesi limanlarından hizmet alan gemi acenteleri tarafından doldurulmuştur. Anketler, gemi acentesi yetkileri ile bire-bir görüşülerek cevaplamaları sağlanmıştır. Bu şekilde muhatapların olası sorularına anında cevap verilmiş ve anketler daha doğru bir şekilde doldurulmuştur.

3.3. Kullanılan Ölçekler

Ölçekler hazırlanırken daha önce literatürde kullanılmış, geçerlilik ve güvenirliği test edilmiş ölçekler olmasına özen gösterilmiştir. Çünkü, hazır ölçeklerden yararlanılması anketlerin hem daha kolay

hazırlanmasına, hem de istenilen ölçümlerin daha doğru bir şekilde yapılmasına olanak tanımaktadır.

Hesap verebilirlik değişkeni ekonomik ve etik hesap verebilirlik, çevresel hesap verebilirlik, yasal hesap verebilirlik, adaletlilik, sözleşme hesap verebilirliği ve şeffaflık boyutlarından oluşmuştur. “Ekonomik ve etik hesap verebilirlik ölçeği”, 10 soru ile ölçülmüş ve bu sorular Murphy vd. (1991)’den yararlanılarak hazırlanmıştır. *Çevresel hesap verebilirlik ölçeği*, dört soru ile ölçülmüş, sorular hazırlanırken Shafer (2006)’in, Shafer vd. (2007)’nin geliştirmiş oldukları ölçeklerden yararlanılmıştır. *Yasal hesap verebilirlik ölçeği*, altı soru ile ölçülmüş, ölçekte yer alan sorular yazarlar tarafından oluşturulmuştur. *Adaletlilik ölçeğinin* ölçümü içi dört soru araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu ölçek de yazarlar tarafından geliştirilmiştir. *Sözleşme Hesap Verebilirliği ölçeği*, dokuz soru sorularak ölçülmüştür. Ölçeğin geliştirilmesinde, Topçuoğlu’nun (2006) dağıtıcının yükümlülüğüne ilişkin açıklamalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. *Şeffaflık ölçeği* için dokuz adet soru kullanılmıştır. Bu ölçeğe ait sorular için de Eggert ve Helm (2003)’in geliştirdikleri ölçekten yararlanılmıştır. *Liman lojistik performansı ölçeği*, ilgili literatürden yararlanılarak hazırlanmış ve 8 soru ile ölçülmüştür.

Araştırma anketinde 5’li likert ölçeği kullanılmış olup, 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kararsızım, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum şeklinde ifadelendirilmiştir.

3.4. Analizler ve Bulgular

Bu bölümde, öncelikle örneklem özellikleri için demografik veriler incelenmiş, ardından ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri incelenmiştir. Bu amaçla SPSS istatistik programı kullanılmıştır.

Örneklem özellikleri incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 20 si bayan % 76’sı erkek olduğu, eğitim düzeylerinin % 62’sinin lisans ve üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıları yaş ortalaması ise 33.4, firma yaşı ise 7.1’dir (Tablo 1).

Tablo 1: Demografik Bilgiler

	Seçenek	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Bayan	10	20,0
	Erkek	38	76,0
	Cevapsız	2	4,0
	Toplam	50	100,0
Eğitim düzeyi	Lise	8	16,0
	Ön lisans	1	2,0
	Lisans	30	60,0
	Yüksek lisans	1	2,0
	Cevapsız	10	20,0
	Toplam	50	100,0
Diğer	Yaş	33,4	9,1
	Firma yaşı	7,1	6,3

Faktör analizi öncesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett's Küresellik testi değerleri incelenmiştir. KMO değerinin 0.500'ün üzerinde, Barlett testinin de p değerinin 0.01'ten küçük olması nedeniyle veri setinin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür (Williams vd. 2012).

Bağımsız değişkenler için temel bileşenler yöntemiyle yapılan faktör analizi sonuçları incelendiğinde altı faktörlü bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Faktör yükleri 0.50'den büyük, açıklanan toplam varyans %77,17 düzeyinde gerçekleşmiş ve bu sonuçlar Ek-1'de verilmiştir. Bağımlı değişken olan liman lojistik performansına ilişkin faktör analizi bulgularında da KMO ve Barlett's Küresellik testi sonuçları olumlu çıkmış, faktör yükleri de 0.50'nin üzerinde gerçekleşmiştir (Ek-2). Buna göre ankette kullanılan ölçeklerin geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

Faktör grupları arasındaki ilişkilerin yönünü ve büyüklüğünü test etmek üzere Pearson Korelasyon testi yapılmıştır (Türkbal, 1981: 158). Analiz sonuçları, liman lojistik performansının diğer tüm bağımsız değişkenler ile pozitif ve 0.01 seviyesinde anlamlı ilişkilere sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle de liman lojistik performansı ile çevresel hesap verebilirlik arasında ($r = 0.734$) düzeyinde anlamlı ve pozitif ilişki mevcuttur.

Tablo 2: Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
1.Eko. ve Etik Hesap Ver.	1						
2.Çevresel Hesap Ver.	,521**	1					
3.Sözleşme Hesap Ver.	,450**	,550**	1				
4.Yasal Hesap Ver.	,501**	,480**	,443**	1			
5.Adaletlilik	,564**	,519**	,670**	,542**	1		
6.Şeffaflık	,546**	,524**	,490**	,343*	,436**	1	
7.Liman Lojistik Performansı	,620**	,734**	,559**	,501**	,552**	,722**	1
Ortalama	3,97	3,75	3,5	3,7	3,61	3,73	3,9
Standart Sapm	0,7	0,9	0,93	0,95	0,91	0,72	0,8

**<0.01; *<0.05

Değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini test etmek için regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma modelinde birden fazla bağımsız değişken bulunduğu için çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Regresyon analizinde F değeri 18,845**, R kare değeri ise 0.724 bulunmuştur. Çoklu bağıntı probleminin tespiti için varyans artış faktörü (VIF) incelenmiştir. Bağımsız değişkenler arası kısmi korelasyon katsayısının düşük olması ve VIF değerlerinin de 5'ten az olması nedeniyle çoklu bağıntı probleminin bulunmadığı görülmüştür Aynı şekilde otokorelasyon ve normallik varsayımının sağlandığı da görülmüştür.

Tablo 4: Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Std. Beta Kts	t	Sig.	VIF
H ₁ : Ekonomik ve Etik Hesap Ver.	0,127	1,147	0,258	1,914
H ₂ : Çevresel Hesap Verebilirlik	0,383	3,531	0,001	1,841
H ₃ : Sözleşme Hesap Verebilirliği	0,035	0,3	0,766	2,111
H ₄ : Yasal Hesap Verebilirlik	0,08	0,79	0,434	1,611
H ₅ : Adaletlilik	0,046	0,377	0,708	2,316
H ₆ : Şeffaflık	0,387	3,719	0,001	1,689
R Kare	0,724			
F	18,845**			

Bağımlı Değişken: Liman lojistik performansı

**<0.01; *<0.05

Tablo 4'teki standart beta katsayılarına ve t istatistiği değerlerine bakıldığında çevresel hesap verebilirlik ($\beta=0,383^{**}$) ve şeffaflık ($\beta=0,387^{**}$) boyutları liman lojistik performansını olumlu etkileyen değişkenlerdir. Buna göre H_2 ve H_6 hipotezleri kabul edilmiştir. Diğer hesap verebilirlik boyutlarının liman lojistik performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması nedeniyle, H_1 , H_3 , H_4 , ve H_5 hipotezleri kabul edilememiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ticari limanların hesap verebilirlik düzeyleri hizmet verdikleri gemilerin ve yük sahiplerinin temsilcisi olan acentelerin bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Literatürde hesap verebilirlik boyutları arasında en çok kullanılan Ekonomik ve Etik Hesap Verebilirlik, Çevresel Hesap Verebilirlik, Sözleşme Hesap Verebilirliği, Yasal Hesap Verebilirlik, Adaletlilik ve Şeffaflık boyutları ele alınmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular tartışılmış, araştırmadan elde edilen sonuçlar ile kısıtlar ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri çevresel hesap verebilirliğin limanların lojistik performansını olumlu etkilemesidir. İşletmelerin üst kademe yöneticileri ve politika üreticileri ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki engellerin lojistik yetenekler için de birer engel oluşturduğunu belirtmektedirler (Rodrigues vd. 2010). Bu yüzden çevresel hesap verebilirliğin artması doğrudan firmanın lojistik aktivitelerinin de genişlemesine yol açmaktadır. Yine literatürde yapılan çalışmalar da bu görüşü destekler mahiyettedir (Baud ve Dhanalakshmi, 2007: 138-147).

Liman işletmelerinin faaliyette bulundukları çevreye karşı duyarlı olması ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmesi son derece önemlidir. Özellikle de son yıllarda, liman işletmelerinin deniz kirliliğini önlemeye yönelik sorumlulukları artmıştır. Özellikle bölgede bulunan otomobil firmaları araçlarının çevresel etkilerden kaynaklı kirlenmesini istememelerinden dolayı çevresi temiz olan limanlarda elleçlenmesini tercih etmektedirler. Bu yüzden liman işletmeleri, tercih edilebilirliğini arttırmak ve diğer liman işletmeleriyle rekabet edebilir düzeye gelmek için çevresel hesap verebilirliğe önem vermesi gerekmektedir.

Hesap verebilirlik boyutlarından şeffaflık da liman işletmelerinin lojistik performansı üzerinde doğrudan ve pozitif bir etkiye sahiptir. Elde edilen bu bulgu da literatür tarafından desteklenmektedir (Kalkan ve Alparslan, 2009: 38). Şeffaflık boyutu tedarik zinciri risk yönetimi

bağlamında ele alındığında şeffaflığın en büyük yararı, zincirde yer alan firmalar arasındaki riskin azalmasına sağladığı katkıdır (Waters, 2011: 58). Özellikle bilgi sistemlerinin entegrasyonu firmalar arasındaki şeffaflığı artırmakta, bu ise lojistik süreçlerdeki operasyonel etkinliği artırmaktadır (Vanpoucke vd. 2014; Trienekens vd. 2011). Liman işletmesi lojistik performansını arttırmak için özellikle operasyonel bilgileri zamanında müşterileri ile paylaşması gerekmektedir. Bu paylaşım, limanın hizmet verdiği gemi acentelerine fırsat eşitliği sağladığı gibi, aynı zamanda adaletli bir şekilde hizmet vermesine de yardımcı olacaktır.

Özellikle çevresel hesap verebilirlik ve şeffaflık ticari limanların lojistik performansını en fazla etkileyen hesap verebilirlik türleridir. Ticari limanlar lojistik performansını hesap verebilirlik boyutlarını kullanarak arttırmak isterse, öncelikli olarak çevresel konular üzerine hassasiyet göstermeli, arkasından yaptıkları işlerde, özellikle de operasyonel işlemlerde şeffaflığa özen göstermelidirler.

Bu araştırmada literatürde en sık karşılan hesap verebilirlik türleri ele alınmıştır ancak araştırmaya dâhil edilmeyen bireysel ve sosyal hesap verebilirlik gibi diğer hesap verebilirlik türleri de bulunmaktadır. Bunlar gelecekte yapılacak araştırmalarla detaylı bir şekilde incelenebilir. Diğer yandan ticari limanların ve gemi acente sayılarının az olması da bu araştırma açısından bir kısıt oluşturmuştur. Gelecekte örneklem daha da genişletilerek araştırma yinelenebilir, hatta başka sektörler ile kıyaslamalı çalışmalar da yürütülebilir.

KAYNAKLAR

Bakkal, H. ve Kasımoğlu, A. (2015). Bütçe sürecinde mali saydamlık ve hesap verebilirliğin önemi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 52 (599), 37-53.

Baud, I. S. A. ve Dhanalakshmi, R. (2007). Governance in urban environmental management: Comparing accountability and performance in multi-stakeholder arrangements in South India. *Cities*, 24 (2), 133-147.

Brennan, N. M. ve Solomon, J. (2008). Corporate governance, accountability and mechanisms of accountability: An overview. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 21 (7), 885- 906.

Carbone, V. ve De Martino, M. (2003). The changing role of ports in supply chain management: An empirical analysis. *Maritime Policy and Management*, 30 (4), 305-320.

Collier, P. M. (2008). Stakeholder accountability: A field study of the implementation of a governance improvement plan. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(7), 933-954.

Crane, A. ve Matten, D. (2004). Questioning the domain of the business ethics curriculum. *Journal of Business Ethics*, 54(4), 357-369.

Eggert, A. ve Helm, S. (2003). Exploring the impact of relationship transparency on business relationships a cross-sectional study among purchasing managers in Germany. *Industrial Marketing Management*, 32, 101-108.

Girth, A. M. (2012). A closer look at contract accountability : Exploring the determinants of sanctions for unsatisfactory contract performance. *Journal of Public Administration Research and Theory Advance Access*, 24, 317-348.

Gören, İ. (2000). *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Denetim, Parlamento ve Sayıştay Denetimi*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Gurr, D. (2007). Diversity and progress in school accountability systems in Australia. *Educational Research for Policy and Practice*, 6(3), 165-186.

İşcan, Ö. F. ve Kaygın, E. (2009). Kurumsal yönetim sürecinin gelişimi üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 213-224.

Kalkan, A. ve Alparslan, A. M. (2009). Şeffaflık, iletişim ve hesap verebilirliğin yerel yönetim başarılarına etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 25-40.

Murphy, P.R. Smith, J.E. ve Daley, J.M. (1991). Ethical behavior of U.S. general freight carriers: An empirical assessment. *Logistics and Transportation Review*, 27 (1), 55-65.

OECD (1999). *OECD Principles of Corporate Governance*. Paris: OECD.

OECD (2004). *OECD Principles of Corporate Governance*, Paris: OECD.

Parker, L. D. (2011). Twenty-one years of social and environmental accountability research: A coming of age. *Accounting Forum*, 35(1), 1-10.

Rescher, N. (2002). *Fairness: Theory and Practice of Distributive Justice*. New Jersey: Transaction Publishers.

Rodrigues, S., Augusto, V., Naim, M. M., ve Potter, A. T. (2010). Evaluating the causes of uncertainty in logistics operations. *The International Journal of Logistics Management*, 21(1), 45-64.

Salama, S. Z. A. E., Tawfik, M. A. E. (2012). A proposed benchmark to evaluate investment in maritime hub ports. *Journal of Shipping and Ocean Engineering*, 2, 293-303.

Scott, C. (2000). Accountability in the regulatory state. *Journal of Law and Society*, 27(1), 38-60.

Shafer, W. E. (2006). Social paradigms and attitudes toward environmental accountability. *Journal of Business Ethics*, 65, 121-147.

Shafer, W. E., Lee, G. M. ve Fukukawa, K. (2007). Values and attitudes toward social and environmental accountability: A study of MBA students. *Journal of Business Ethics*, 71, 381-394.

Topçuoğlu, M. (2006). *Rekabet Hukuku Açısından Acentelik ve Dağıtım Sözleşmeleri*. İstanbul: Asil Yayın Dağıtım.

Trienekens, J. H., Wognum, P. M., Beulens, A. J., ve van der Vorst, J. G. (2012). Transparency in complex dynamic food supply chains. *Advanced Engineering Informatics*, 26(1), 55-65.

Türkbal, A. (1981). *Bilimsel Araştırma Metodları ve Uygulamalı İstatistik*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Vaccaro, A. ve Madsen, P. (2009). Transparency in business and society: Introduction to the special issue. *Ethics and Information Technology* 11(2), 101-103.

Vanpoucke, E., Vereecke, A. ve Boyer, K. K. (2014). Triggers and patterns of integration initiatives in successful buyer-supplier relationships. *Journal of Operations Management*, 32(1-2), 15–33.

Waters, D. (2011). *Supply Chain Risk Management: Vulnerability and Resilience in Logistics*. London: Kogan Page Publishers.

Williams, B., Brown, T. ve Onsman A. (2012). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine*, 8(3), 1-13.

Yıldız, A. (2014). Kurumsal yönetim endeksi ve Altman Z skoruna dayalı lojistik regresyon yöntemiyle şirketlerin kredi derecelendirmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 71-89.

İnternet Kaynakları:

Ece, J. N. (2006). *Dünya Deniz Ticareti ve Konteyner Taşımacılığı*. <http://www.kaptanhaber.com/YAZAR/11/100107/dr-jale-nur-ece.html>
Erişim Tarihi: 05.06.2016.

GRI (Global Reporting Initiative) (2002). http://www.globalreporting.org/AboutGRI/GRI_Brochure_July2000.pdf
Erişim Tarihi:02.06.2016

EKLER**Ek 1: Bağımsız değişkenlere ait faktör analizi değerleri**

	F.Yükleri
Ekonomik ve Etik Hesap Verebilirlik ($\alpha=0,828$)	
Eeh1.Liman işletmesi müşterilerine finansal konularda hesap verebilir	0,683
Eeh2.Hissedarlarına finansal konularda hesap verebilir	0,735
Eeh3.Resmi kurumlara finansal konularda hesap verebilir	0,695
Eeh4.Kârlarını manipüle edecek muhasebe tekniklerinden uzak durur	0,654
Eeh5.Liman hizmetinin maliyeti konusunda hesap verebilir	0,657
Eeh6.Liman işletmesinin çalışanları etik ilkelere uygun hareket eder	0,737
Çevresel Hesap Verebilirlik ($\alpha=0,887$)	
Ch1.Liman işletmesi çevreyi koruyucu politikalar izlemektedir	0,667
Ch2.Liman işletmesi çevre üzerinde oluşturduğu etkiler hakkında hesap verme sorumluluğuna sahiptir (Ör.emisyon, atık madde ve çöp ve enerji kullanımı)	0,818
Ch3.Liman işletmesi geri dönüşüm ve yeniden kullanıma özen göstermektedir	0,751
Ch4.Hizmet aldığımız liman işletmesi çevrenin korunması konusunda sorumluluk sahibidir	0,821
Yasal Hesap Verebilirlik ($\alpha=0,778$)	
Yh1.Liman işletmesi yasal prosedürlere uygun şekilde hareket etmektedir	0,767
Yh2.İkili sözleşmelere uygun şekilde hareket etmektedir	0,709
Yh3.Yöneticileri yasal kurallara uymaktadır	0,647
Adeletlilik ($\alpha=0,884$)	
Ad1.Liman işletmesi tüm müşterilerine eşit mesafelidir.	0,739
Ad2.Müşterilerine adaletli fiyatlandırma yapar.	0,795
Ad3.Müşterilerine teslimatta adaletli davranır.	0,703
Ad4.Müşterilerine geliş önceliklerine uygun şekilde hizmet verir	0,670
Sözleşme Hesap Verebilirliği ($\alpha=0,908$)	
Sh1.Liman işletmesi önceden belirlenmiş taşıma, depolama vb. sözleşme maddelerine sadık kalır	0,740
Sh2.Verilen hizmetin satışına yönelik sözleşme hükümlerine sadıktır	0,731
Sh3.Sözleşmede belirtilen talimatlara uygun hareket eder	0,810
Sh4.Sözleşme maddelerine sadakatle bağlıdır	0,842
Şeffaflık ($\alpha=0,790$)	
Sf1.Liman işletmesi faaliyetlerine ilişkin sonuçları kamuya açıklamaktadır.	0,735
Sf2.Liman işletmesi geleceğe ilişkin tahminlerini ve gerekçelerini kamuya açıklanmaktadır	0,582
Sf3.Liman işletmesi, kamu otoriteleri tarafından denetlenmektedir	0,706
Sf4.Liman işletmesi, paydaşlarıyla ekonomik konuları şeffaf bir şekilde paylaşmaktadır	0,710
Toplam Açıklanan Varyans	%77,17
KMO Değeri	0,807
Barlett's Test Approx.Chi-Square (300df, Sig. ,01)	983,23**

Ek 2: Bağımlı değişkene ait faktör analizi değerleri

	F.Yükleri
<i>Limn Lojistik Performansı ($\alpha=0,935$)</i>	
Lp1.Bize özel operasyonel hizmetler sunmuştur	0,770
Lp2.Ürün/hizmet'lerimizin ulaşılabilirliğini artırmıştır	0,779
Lp3.Maliyetlerimizi azaltmıştır	0,784
Lp4.Bilgi teknolojimizi geliştirmiştir	0,868
Lp5.İşlerimizi daha hızlı ve daha iyi hale getirmiştir	0,853
Lp6.Operasyonlar ve faaliyetlerimiz üzerindeki uzmanlığımızı artırmıştır	0,827
Lp7.Hizmet aldığımız liman işletmesi sayesinde dağıtım kanallarımızın etkinliği artırmıştır	0,872
Lp8.Müşteriye daha kısa sürede hizmet vermemizi sağlamıştır	0,898
Toplam Açıklanan Varyans	%69,35
KMO Ölçümü	0,870
Barlett's Test Approx.Chi-Square (28df, Sig. ,01)	304,872